Turkish Studies - Economics, Finance, Politics

eISSN: 2667-5625

www.turkishstudies.net/economy

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Merkezine Anadolu'yu Alan Teorik Bir Perspektif Neden Gereklidir?

Why A Theoretical Perspective That Takes Anatolia to Its Center is Essential

Mehmet Akıncı*

Abstract: When we think about politics with the future, we can examine it in two. The first is politics as a science, the other is politics as a theory. The first of this classification, politics as a science, is not directly related to the future. The type of politics that we mean here is a branch of social sciences that has moved away from value judgments to understand the "reality"objectively. The second type of politics focuses on what should be, not what is, and is often called political theory. Political theory, the second type of politics, is not intended to understand what exists, it focuses on what should be. In this context, it is related to the questions "What is a society that can be realized" and "How can a good society be? Liberal and Marxist ideologists often led the quest for changing society, transforming and what a good social order should be. The theoretical understanding of liberalism is based on self-interested human nature. To build theoretical construction on the self-interest nature of human means, to act from the existing. Based on the existing, it is not possible to reach what it should be. To act from what is existing here, in other words, to act from the self-interested human nature, means to legitimize the existing system. Marxist approaches, on the other hand, offer orientalist liberation prescriptions to the world with a Eurocentric history reading. Assuming that the rest of the world will pass through all the stages that Europe has gone through, preparing a prescription for salvation for the whole world is a big utopia. Based on these deficiencies in the theoretical propositions of politics, it was suggested that our country's theoretical understanding of politics should be centered in Anatolia.

Structured Abstract: We can examine politics by dividing it into two while considering the future together. The first is politics as a science, while the other is politics as a theory. The first of this classification is that politics as a science is not directly related to the future. The kind of politics we mean here is a branch of the social sciences that is directed to objectively understand "what is" by moving away from value judgments. The second type of politics focuses not on "what is", but on "what is supposed to be", and is often called a political theory. The fundamentals of this conception date back to Plato.

According to Plato, "truth "or "real" stems not from the relationships experienced, but from the world of form that bases life. The world of Form is reached by a theoretical "view", not by the knowledge obtained by experimentation and error. A political theory about founding and changing society does not arise from

* Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Aksaray University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration
ORCİD 0000-0001-5131-3056
makinci76@gmail.com

Cite as/ Atıf: Akıncı, M. (2020). Merkezine Anadolu'yu alan teorik bir perspektif neden gereklidir?, *Turkish Studies - Economy*, 15(1), 1-8. https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41438
Received/Geliş: 21 January/Ocak 2020 *Checked by plagiarism software*
Accepted/Kabul: 25 March/Mart 2020 **Published/Yayın:** 30 March/Mart 2020
Copyright © INTAC LTD, Turkey CC BY-NC 4.0

everyday relationships. In the classical sense of political theory, Hobbes and Locke are the ones who come to mind. "Contract theories" gives us the idea of how the state-individual relationship should be in a theoretical framework. Hobbes ' and Locke's contract theory approaches are not intended to understand society but to change society as well as to determine it.

In the Hobbes theory, he refers to man in nature as a wolf that savages his own species. In nature where desires and wishes are not subject to any control, man is a wolf to man (homo homini lupus); in nature, life is cruel and brutal. This is a state of chaos, and people build the state with a contract to get out of this chaos. As one can see, Hobbes talks about the transition from chaos to order and does not say anything about the change of human nature. The nature of man is the same whether there is a or there is no state. It's just the rules that change. The destructive, confrontational and manipulative nature of man is the same in the post-state period as it existed in the pre-state period (Sunar, 1999: 76-77). What changes is only the disorder caused by the manipulative nature of man. In other words, the human being managed by order and rules is still a creature acting in pursuit of his interests. In this theoretical approach, it means that the political order determines not the nature of man (hence the society), but the nature of man determines the political order.

According to Locke, one of the classical theorists, the state of nature is different from the pessimistic table drawn by Hobbes. Although they do not have the order and security of political life in the natural order, people more or less live in order. Their goal is not to destroy each other, but to provide for their desires and needs. While living in the state of nature, most people obey natural laws, but when some people start to disturb the peace of others, the transition to state order or civil society starts to get rid of the environment of insecurity. In the transition, people move from natural life to civil society as long as they reserve their rights in natural society. In this case, a theoretical framework emerges which gives the ruler very limited powers and reaches the limited state understanding.

The two theoretical approaches of which general frameworks given above appear to be quite different from each other, but in fact, they have a common aspect as we try to draw attention to. The self-interest-confrontational human understanding created by capitalist relations lay under the basis of both theories that lead and structure the society (Sunar, 199: 97). In other words, both approaches consider the British grocer to be a universal person and theorize that the idea that will lead society is based on everyday relationships. Both theoretical approaches did not set out from ideal concepts such as “virtue” and “what is supposed to be”, but wanted to build a system in which the manipulative human type maximized its utility.

On the other hand, Habermas' approach comes to the front considering recent theoretical propositions. According to Habermas, the idea of maximizing the manipulative human type, which is at the heart of the liberal theory, is built on “instrumental rationality”. This “instrumental rationality” causes liberal democracy to enter a crisis. Instead, Habermas proposes different rationality, “communicative rationality”. The critical theory, based on the claim that modern society is not a democratic society, proposes a social organization that does not limit or distort communication. This proposal is based on the idea that the people’s will should have the power to influence public decisions after they determine their will in a mutual, unconstrained, and non-distorted communication (Köker, 1998: 103). This approach of Habermas comes from a very positivist and orientalist conception. Because Habermas still holds in his mind the Marxist thesis that a superior form of social order will emerge when the classical capitalist society is passed over (Giddens, 1997:171).

Theories, as tried to be explained above, are known as classical theories in the past and according to these theories, the founding knowledge of society arose from practice and the human model created by capitalism. This undermines his theoretical convertibility. On the other hand, the futility of building our future by a model that puts the person who seeks the interests at the center of its theoretical formation is revealed. In the second half of the twentieth century, the liberal approaches that emerged with the revival of the theoretical approach are theoretical approaches with the same spirit. Taking on a transformative mission based on the model of maximizing the manipulative human type will carry us nowhere more than to spread this human type and society. On the other side, the Marxist theoretical approach developed based on the crisis of the liberal system contains innuendo that those who do not know the objectives of the orientalist thesis (mission) cannot see and will not want to see. In the light of all these discussions, it should not be forgotten that a people, society, and state founding transformative theory should be based only on a ground that is conscious of our nation in its progress on the stage of history and should be based on a peaceful basis with a human and historical understanding of our own value world, and it is necessary to act with a theoretical understanding of politics that takes Anatolia and its values to the center in understanding and guiding life.

Keywords: Liberalism, Marxism, Orientalism, Anadolu, Turkish Thought

Öz: Gelecek ile birlikte düşündüğümüzde siyaseti ikiye ayırarak inceleyebiliriz. Bunlardan ilki bir bilim olarak siyaset iken diğeri teori olarak siyasettir. Bu tasniften ilki yani bir bilim olarak siyaset doğrudan gelecekle ilgili değildir. Burada kastettiğimiz siyaset türü değer yargılarından uzaklaşarak "olanı" objektif olarak anlamaya yönelmiş sosyal bilimlerin bir dalıdır. Siyasetin ikinci türü olana değil olması gerekene odaklanır ve genellikle siyaset teorisi olarak isimlendirilir. Siyasetin ikinci türü olan siyaset teorisi var olanı anlamaya yönelik değildir, olması gerekene odaklıdır. Bu çerçevede "gerçekleştirilmesi mümkün olan toplum nedir", "iyi bir toplum düzeni nasıl olur" soruları ile ilgilidir. Toplumu değiştirme dönüştürme ve iyi toplum düzeninin ne olması gerektiğine yönelik arayışlara genellikle Liberal ve Marksist ideologlar öncülük etmiştir. Liberalizmin teorik kavrayışı çıkarcı insan doğasına dayalıdır. Teorik inşayı insanın çıkarcı doğası üzerine kurmak var olandan hareket etmek demektir. Var olandan hareketle olması gerekene ulaşmak mümkün değildir. Burada var olandan hareket etmek bir diğer ifade ile çıkarcı insan doğasından hareket etmek var olan sistemi meşrulaştırmak demektir. Marksist yaklaşımlar ise Avrupamerkezci bir tarih okumasıyla tüm dünyaya oryantalist kurtuluş reçeteleri sunmaktadır. Avrupanın geçtiği tüm aşamalardan dünyanın geri kalanının geçeceğini varsayarak dünyanın tümü için kurtuluş reçetesi hazırlamak büyük bir ütopyadan ibarettir. Siyasetin teorik önermelerindeki bu eksiklerinden yola çıkarak, bu çalışmada Türkiye'de teorik siyaset anlayışının Anadolu merkezli olması gerektiği ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Liberalizm, Marksizm, Oryantalizm, Anadolu, Türk Düşüncesi

Giriş

Siyaseti gelecek ile birlikte düşündüğümüzde ikiye ayırarak inceleyebiliriz. Bunlardan ilki bir bilim olarak siyaset iken diğeri teori olarak siyasettir. Bu tasniften ilki yani bir bilim olarak siyaset doğrudan gelecekle ilgili değildir. Bir bilim dalı olarak gelişmesi sürecinde, bilim felsefesi alanındaki tartışmalar, siyasetin gelecekten bağımsız olarak düşünülmesine yol açmıştır. İleride biraz daha ayrıntılandırılacağı gibi burada kastettiğimiz siyaset türü değer yargılarından uzaklaşarak "olanı" objektif olarak anlamaya yönelmiş sosyal bilimlerin bir dalıdır. Bu yargı her ne kadar yaygın bir kanaat olsa da, gelecek ve siyaset birbirinden ayrı düşünülemezler ve aslında iç içedirler. Bu bakış açısıyla bile aslında "anlamak" karar vermenin ve faaliyete geçmenin bir ön koşulu olarak siyaseti gelecekle iç içe kılar. Fakat burada asıl yapmak istediğim vurgu, siyaset bilimi olarak adlandırdığımız siyaset anlayışının ötesinde değer yargılarını da içeren ve anlamaya yönelik bir çabadan öte değiştirmeye, geleceği belirlemede rol alan bir siyasetin bir diğer türüne yöneliktir. Bu, literatürde siyaset teorisi olarak adlandırılmaktadır. Siyaset teorisi aralarındaki küçük farka rağmen siyaset felsefesi ile birbiri yerine geçer şekilde kullanılmaktadır ve bizim de bu farkı ihmal ederek aynı manaya gelecek şekilde kullanmamızda bir sakınca yoktur.

Siyasetin bir bilim dalı olarak inşa edilmesi17. yüzyıla kadar geriye götürülmektedir. Bu manada siyaset bilimi pozitivist bilim anlayışından oldukça fazla etkilenmiştir. Pozitivizme göre bilimsel bilgi denilen şey nesnel gerçekliğin insan zihni tarafından kavranmasıdır. Bu anlayışta gözlem, deney yahut ölçme ile elde edilmiş bilgiler sonucunda bilimsel yasalara ulaşmak esastır. Burada siyaset bilimci doğa bilimlerinde olduğu gibi olanı değer yargılarından azade olarak anlamaya çalışan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayışta siyaset biliminin işlevi, olanı tarafsız olarak ortaya çıkarmaktır. Siyaset alanındaki bahse mevzu bu dönüşüm, Machiavelli'den itibaren yaşanmıştır. Bu süreçte metafizik ve ahlaki arka plan dışlanmış, olması gereken "erdem", mevcut koşulların gerektirdiği gibi davranmaya indirgenmiş ve siyaset, bir bilim dalı haline gelmiştir. Pozitivist paradigmanın etkisiyle teorik siyaset anlayışından uzaklaşılmış 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar bu anlayış egemen olmuştur. Bugün bile siyasetin değiştirici ve dönüştürücü doğasından bahsetmeyen, bu alanı görmezden gelen kişilere rastlamak mümkündür.

Anlattıklarımızı karmaşık bir hale getirmeden siyaset bilimcilerin üzerinde sıklıkla durdukları bir konu olan seçmen davranışları üzerinden örneklendirebiliriz. Siyaset bahsedilen bilim yaklaşımına sadık kalarak seçmen davranışları üzerine odaklanmakta, seçmenlerin hangi saiklerle oy verdiklerini açıklamaya yönelmektedir. Örneği biraz daha açacak olursak, siyaset bir bilim olarak gençlerin, orta yaşlıların yahut yaşlı seçmenlerin, orta gelire sahip olanların ya da alt gelir gruplarının oy verme davranışlarını araştırır. Siyaset bilimci burada kendi değer yargılarından uzaklaşarak objektif bir şekilde oy verme davranışlarını anlamaya yönelir. Altını çizerek belirtmek gerekirse burada siyaset bilimi ile ilgilenen kişi, olanı ortaya çıkarmayı kendisine görev bilmiştir.

Tersinden bakarak ifade edecek olursak siyaset bilimci, seçmenlerin hangi değerleri önemseyerek nasıl oy verdiklerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir ve burada seçmen davranışlarını etkileyen değerlerin iyiliği ya da kötülüğüne ilişkin bir hüküm vermeyi ise kendi uğraş alanının dışında görmektedir. Yine anlattıklarımızı örnekleyecek olursak, ulaştığı verilerde alt gelir grubuna ait seçmenlerin, kendilerini ilgilendiren hususlarda pozitif faaliyetlerde bulunmayan iktidar partisine oy vermelerini iyi ya da kötü olarak değerlendirmeyecektir. Zira bu davranış değer yargısı içermektedir ve pozitivizmden oldukça etkilenmiş olan bu bilimsel yaklaşımın değer yargılarından azade olarak "bilimsel bilgi" üretme yaklaşımına terstir.

Yine siyaset kavramı içerisindeki tartışmalara bakılırsa pozitivizmden mülhem sadece dışarda olan biteni anlamaya dönük bir siyaset kavrayışının haricinde, dünyayı olduğu gibi kabul etmeyen, gerçekleştirilmesi mümkün olan ve arzulanabilir nitelikte toplum nedir, iyi bir toplum düzeni nasıl olur bunlara erişmek için çaba gösteren bir anlayışın da (Köker, 1998: 12-13) var olduğunu görürüz. Yazının başında belirtiğimiz siyasetin ikinci bir kavrayışı, olana değil olması gerekene odaklanan türü, siyaset teorisi yahut felsefesidir. Siyaset teorisi, olanla ilgilenmez, olması gerekenle ilgilenir. Bir başka ifade ile siyasal teori siyaset biliminden farklı olarak toplumu açıklamaya değil toplumu kurmaya yöneliktir. Altını çizerek belirtmek gerekirse teorinin amacı anlamaktan öte değiştirmektir (Sunar, 1999: 18). Bu anlayışın kökleri Platon'a kadar uzanır. Platon'a göre "gerçek" yahut "doğru", yaşanan ilişkilerden değil yaşamı temellendiren "form" dünyasından kaynaklanır. Form dünyasına deneyerek yanılarak elde edilen bilgi ile değil bir teorik "görüş" ile ulaşılır. Toplumu kurucu, değiştirmeye matuf bir siyaset anlayışı yahut burada kullandığımız manada siyaset teorisi verili olandan, gündelik görünen ilişkilerden yola çıkmaz. Bu yüzden bu türden bir siyaset teorisi yaklaşımı toplumu değiştirmeye matuf olan, bir görüş olarak insanın aklıyla, soyut düşünce ile ulaşabileceği bilgiyi hedeflemiştir.

Liberal Yaklaşımın Teorik Zafiyeti

Klasik manada siyaset teorisi denildiğinde akla Hobbes ve Locke gelir. Toplumun devleti nasıl kurduğunu açıkladıkları "sözleşme kuramları" teorik bir çerçevede devlet birey ilişkisinin nasıl olması gerektiği düşüncesini de bize vermektedir. Hobbes'un da Locke'un da yaklaşımları toplumu anlamaya yönelik değil toplumu değiştirmeye, belirlemeye yöneliktir.

Hobbes kuramında doğa durumunda insandan, kendi türünü parçalayan bir kurt olarak bahseder. Arzu ve isteklerin hiçbir denetime bağlı olmadığı doğa halinde "insan insanın kurdudur"; doğa halinde yaşam gaddar ve zalimdir. Bu bir karmaşa halidir ve insanlar bu karmaşa halinden kurtulmak için bir sözleşme ile devleti kurarlar. Buradan da anlaşılacağı üzere bir karmaşadan düzene geçişten bahseden Hobbes, insanın doğasının değişimi ile ilgili bir şey söylememektedir. Doğa halinde sürekli olarak çıkar ve tutkularıyla güdülenen insan bitmez tükenmez bir güç ve çıkar çatışması içerisindedir. Devletin kurulması ile kural ve kaideler gelmekte insanoğlu daha iyi, daha rahat yaşayabilme olanağına kavuşmaktadır. İnsanın doğası ve buna bağlı olarak toplum değişime ve dönüşüme uğramamaktadır. İnsanın doğası devlet varken de devlet yokken de aynıdır. Burada değişen sadece kurallardır. İnsanın yıkıcı, çatışmacı, çıkarcı doğası devlet öncesi dönemde var olduğu gibi devlet sonrası dönemde de aynıdır (Sunar, 1999: 76-77). Değişen sadece insanın çıkarcı doğasından kaynaklanan düzensizliktir. Yani düzen ve kaideler eşliğinde insan, çıkarları peşinde

hareket eden bir varlık olarak kalmaya devam etmektedir. Bu teorik yaklaşımda siyasi düzenin insanın doğasını (dolayısıyla toplumu) değil, insanın doğasının siyasal olanı belirlediği anlamına gelmektedir. Bir diğer ifade ile bu yaklaşımda gündelik ilişkiler üzerinden hareket edilerek, çıkarcı insan doğası evrensel insan olarak düşünülmüş, toplumu değiştirmesi, dönüştürmesi gerektiği düşünülen teori geliştirilmiştir. Kestirmeden söyleyecek olursak teorik bir zeminden hareketle toplumu değiştirmeyi ve yönlendirmeyi hedefleyen yaklaşım teori oluşturmak için çıktığı yolda sembolik ve teorik gücünü yitirmiş, bir anlamda dağ fare doğurmuştur (Sunar, 1999: 79).

Klasik teorisyenlerden Locke'da ise doğa hali Hobbes'un çizdiği kötümser tablodan farklıdır. Doğal düzende siyasal yaşamın düzenine ve güvencesine sahip olmasalar da insanlar az çok bir düzen içerisinde yaşamaktadırlar. Amaçları birbirlerini yok etmek değil istek ve ihtiyaçlarını temin etmektir. Doğa halinde halinde yaşarken insanların çoğu doğal yasalara uyuyorken bazı insanlar diğer kişilerin huzurunu bozmaya başlayınca güvensizlik ortamından kurtulmak adına devlet düzenine yahut sivil topluma geçiş sağlanmıştır. Buradaki geçişte insanlar doğal yaşamdan sivil topluma, doğal toplumda sahip oldukları haklarını saklı tutmak kaydı ile geçmektedirler. Bu hali ile de yönetene oldukça sınırlı yetkiler veren, sınırlı devlet anlayışına ulaşan teorik bir çerçeve ortaya çıkmaktadır.

Burada hemen belirtilmelidir ki doğa halinde baş gösteren, devlet düzenine geçmeye neden olan güvensizlik "mülkiyet" güvensizliğidir. Teorisinde mülkiyete getirdiği sınırlamaları paranın keşfi ile kaldıran Locke, bu hamlesi ile de sınırsız bir birikim anlayışının önünü açmıştır. Mülkiyet ve birikim hususundaki bu tutumundan ötürü belirli bir sınıfın sözcüsü ilan edilen Locke'a göre aslında üzerinde tartışılmayacak olan, bu biriktirme hırsının arkasında yatan arzulardır. Herkes ticaret yapmak ister, herkes daha fazla kazanmak ister ve bunlar açıklanmaya bile gerek görülmez. Burada da açıkça görülmektedir ki, çıkarları üzerine hareket eden insan anlayışından bir teorik yaklaşım kurulmuştur. Çıkarları peşinde koşan insan Hobbes'da otorite ile düzen içerisinde çıkarlarını azamileştirirken, Locke'da sınırlı iktidarın sağladığı güvencelerle çıkarlarını azamileştirmektedir.

Yukarıda genel çerçevelerini verdiğimiz birbirleri ile oldukça farklı görünen iki teorik yaklaşım aslında dikkat çekmeye çalıştığımız gibi ortak bir yöne sahiptir. Toplumu kuracak yön verecek her iki teori de kökünde, kapitalist ilişkilerin yarattığı, kendi çıkarları peşinde koşan, çıkarcı-çatışmacı insan anlayışına sahiptir (Sunar, 199: 97). Bir diğer deyişle her iki yaklaşım da İngiliz bakkalını evrensel insan sanmakta, teorik olarak topluma yön verecek düşünceyi gündelik ilişkiler üzerine kurgulamaktadır. Her iki teorik yaklaşım da "olması gereken" "erdem" gibi ideal kavramlardan yola çıkmamış, çıkarcı insan tipinin faydasını azamileştirdiği bir sistem inşa etmek istemiştir.

Klasik kuramcıların çıkarcı insan doğasını merkeze alarak geliştirdikleri teorik yaklaşımın evrensel bir yaklaşım olarak kabul edilip edilemeyeceği sorgulanmalıdır. Zira koşulların gerektirdiği gibi davranmayı merkezine alan, "erdem" gibi bir perspektiften uzaklaşan teorik bir yaklaşım haklı olarak bu sorgulamadan geçirilmelidir. Kapitalist ilişkilerin belirlediği arzuları peşinde koşan insan üzerinden hareket ederek bu insan kavrayışının çıkarlarını azamileştirici sistem önerileri meta erdemler üzerine kurulu değildir. Kapitalist ilişkilerin yarattığı insan doğası kavrayışı tartışmalara açıktır ve bu insan doğasının evrensel bir insan doğası olarak kabul edilmesi imkansızdır.

Hume ile başlayan süreçte, bilginin toplumu dönüştürücü şekildeki kavrayışı gerilemiş olsa da pozitivist bilim felsefesinin etkisinin zayıflaması 20. yüzyılın ikinci yarısında siyaset alanında farklı gelişmelere kapı açmış, pozitivist ve empirist epistemolojilerin yükselişi ile beraber duraklayan "teorilere" yakın geçmişte muazzam bir üslupla geri dönüş olmuştur. Bu gelişme önceki yüzyıllarda var olan toplumu inşa etmeye yönelik teorik bir perspektifin geri dönüşüdür. Artık "anlama"ya yönelen yaklaşımlar yerine toplumu "kurma"ya yönelik teorik bakış açıları tartışılmaya başlanmıştır. Siyaset felsefecileri bilim felsefesinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak hayatımızı daha iyi nasıl

yaşayacağımızı anlamaya yardımcı olurken, çekingen tavırlarını kenara bırakarak, toplumu kurucu-yön gösterici Platoncu bir yaklaşımı yeniden canlandırmışlardır (Skinner; 1997: 25).

Yeniden canlanan teoriler içerisinde ilk göze çarpan sözleşmeci yaklaşımlardır. Sözleşme görüşü yeniden canlanmakla birlikte farklılıklar arz eder. Örneğin John Rawls, "Adalet Teorisi" isimli eserinde, sözleşme varsayımına siyasal itaat yükümlülüğünü yerine getirmek için değil de "adalet" sorunun çözümünde yararlanılabilecek bir kurgu olarak başvurmaktadır. Diğer taraftan anılan bir diğer isim ise "Anarşi, Devlet ve Ütopya" isimli eseri ile Robert Nozick'tir. Nozick de eserinde mülkiyet haklarına ilişkin görüşleri ile refah devletinin itibarını sarsmakta, farklı bir bakış açısıyla yeniden dağıtımcı politikaları (sosyal adalet kavramını) gözden düşürmektedir (Barry, 2003:151-176).

Teorinin muazzam bir üslupla geri dönüşü heyecan verici gözükse de klasik teorilerde olduğu gibi bu teorik yaklaşımlar da kendi içerisinde sorunlar ihtiva etmektedir. Teorik bakış açısı ile ilgilenen bir kısım akademisyen, Rawls ve Nozik üzerine odaklanmış ve başka alanlardaki gelişmeleri görmezden gelmektedirler. Bir anlamda "ideolojilerin sonu" tezinin dolaylı olarak kabul gördüğü anlaşılan bu tavırda teorik bakış açısı sadece liberalizme indirgenmiştir. Zira Rawls ve Nozik arasındaki fark, adalet kavramıyla ilgili tartışmalarda da açıkça görüleceği üzere liberal olan ve liberal olmayan yaklaşımlar arasında bile değildir. Tartışmanın ana ekseni klasik liberalizm ile sosyal liberalizm arasındaki farklara ilişkindir (Heywood, 204: 16). Locke ve Hobbes üzerindeki teorik zafiyetin bu yaklaşımlar için de geçerli olduğu belirtilmelidir. Siyaset teorisi denildiğinde özellikle bu iki ismi ön plana çıkaran aktarmacılığı "ideolojilerin sonu" tartışmaları ile birlikte düşünmek daha anlamlıdır. Dünyada yol haritası belirlemede tek bir dünya görüşünün yani liberalizmin kaldığı tezini dayatanlar sadece bu iki teorik yaklaşıma odaklanmaktadırlar. Kapitalist, liberal modellerin dünyaya refah getirip getirmediği sorusunun cevabı, neo-liberal politikaların hakim olduğu, adına küreselleşme dediğimiz zaman diliminde, zengin ülkelerle zengin olmayan ülkeler arasındaki refah makasının giderek açıldığını gösteren rakamlarda açıktır. Zengini zengin yapmaya devam ederken, teorik yaklaşımlarla yola çıkmak en basit ifadesi ile bize değil bu teorinin sahiplerine yarayacaktır.

Aynı Acı Reçete: Gizli Oryantalizm Yahut Marksizm

Teorinin dönüşünün benzeri işaretlerini farklı düşünce geleneklerinde de buluruz. Postmodernizmin dünyayı açıklayıcı ve değiştirici yaklaşımları bir üst anlatı olarak işaretleyip reddetmesine karşılık, moderniteyi bitmemiş bir proje olarak ele alan Habermas bu noktada en fazla referans verilen isimlerden birisidir. İnsan aklıyla önerilen ve evrensel olduğu iddia edilen tüm doğruları bir "üst anlatı" olarak kodlayan postmodern düşünce, akıl kavrayışının evrensel doğrular üretemeyeceği kabulünden yola çıkarak topluma ve ona yön veren akıl anlayışından türeyen "üst anlatıları" eleştirmiş bir nevi put kırıcı bir işleve sahip olmuştur. Burada Habermas bu tartışmalarda aklın araçsallaşması düşüncesini kabul etmekle birlikte, toplum ve onun siyasal düzenini yönlendirecek anlayıştan uzaklaşmamıştır. Habermas liberal demokrasinin krizine işaret ederek bu krizi aşacak bir öneri sunmuştur.

Habermas liberal demokratik düzenin kurumlarının (siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, baskı grupları gibi) hiyerarşik eşitsizliğe dayanan örgütlenmelerinden dolayı liberal demokrasilerin de vatandaşların yönetime katılmalarında önlerinde pek çok engel olduğuna işaret etmektedir. Onun düşüncesinde vatandaşların talepleri ile hükümetlerin icraatları arasındaki makasın giderek açılması liberal demokrasinin krizidir. Bu krizin temel sebebini çıkar peşinde koşan birey dolayısıyla toplum kavrayışında gören Habermas, sorunun çözümü için önerdiği yaklaşımının merkezine, insanların fayda/çıkar peşinde koştukları ve bu anlamda iktidar için birbirleriyle mücadele ettikleri "toplum siyaset" kavrayışı yerine, insanların anlaşmak üzere bir araya geldikleri topluluk kavramını koymaktadır (Köker, 1998: 99).

Farklı bir anlatıma, liberal teorinin merkezinde yer alan insanın çıkarlarını azamileştirmesi düşüncesi üzerine inşa edilmiş "araçsal rasyonalite" liberal demokrasinin krize girmesine neden olmaktadır. Bunun yerine Habermas farklı bir rasyonalite "iletişimsel rasyonalite"yi önermektedir. Modern toplumun demokratik bir toplum olmadığı iddiasından yola çıkan eleştirel kuram iletişimi sınırlandırıp çarpıtmayan, bir toplumsal örgütlenme önerisi getirmektedir. Bu öneri, insanların kendi iradelerini karşılıklı ve kısıtlanmamış, çarpıtılmamış bir iletişim içerisinde belirlemeleri ardından bu iradenin kamusal kararları etkileme gücüne sahip olması gerektiği (Köker, 1998: 103) düşüncesi üzerine kurulmuştur.

Siyaseti olanı açıklamak yerine toplumu yeniden kurmak üzere anlayan teorik yaklaşımların liberal olanların haricinde de gelişmesi heyecan vericidir. Fakat burada üzerinde düşünmemiz gereken başka bir husus ortaya çıkmaktadır. İletişimsel aklı ön plana alarak liberal demokrasinin krizini açıklayan Habermas kimilerine göre haksız bir şekilde Marksizm içerisinde değerlendirilmese de 20. yüzyılda Marksizm düşüncesini tekrar popüler hale getiren isim olarak da bilinir.

Son tahlilde çözümlemelerini kapitalizm üzerinde yürüten Habermas'ın düşüncesinde batının en iyi toplum biçimi olması düşüncesi vardır. Habermas, klasik olarak kapitalist toplum aşıldığında toplumsal düzenin üstün bir biçiminin ortaya çıkacağına ilişkin Marksist tezi hala aklında tutmaktadır (Giddens, 1997:171). Bilindiği üzere "bilimsel sosyalizm" olarak adlandırılan Marksizm'e göre önemli olan ekonomik ve toplumsal olguların değişim yasalarını bulmak bu temelden hareketle kapitalist düzenin tarihsel gelişme içinde yeni bir düzene nasıl dönüşeceğini öngörmektedir. Sanayi toplumunda işçi ve burjuva sınıfı arasındaki çelişki bir sonraki tarihin son durağı olan komünist toplumu ortaya çıkaracaktır (Saybaşılı, 1999: 64). Bu anlayışın eleştirisi farklı Marksist ekollerin ortaya çıkmasına neden olmuşsa da merkezinde determinist ve pozitivist bir ruh taşıdığını belirtmeye gerek yoktur. Bu hali ile ima edilen şey dünyanın son durağı kapitalist toplum ilişkileri sonrası ortaya çıkacak olan toplumdur. Bu bilgiye Karl Marks Batı toplumlarını gözlemleyerek ulaşmış ve bunun aslında bilimsel bir yasa olduğunu iddia etmiştir. Burada üstü örtük olarak ima edilen şey batının biricik bir gelişme tarihine sahip olduğu ve bunun doğuda gözlenemez olduğudur. Bu tezin kabulü, Marksizm'i doğuda kapitalizm öncesi toplumsal örgütlenmelerin hazin bir biçimde yok oluşunu "ilerleme" için vazgeçilmez gören bir anlayışa taşımaktadır. Kabaca özetleyerek altını çizmeye çalıştığımız Marksist yaklaşımın batı merkezci, oryantalist bir ruha sahip olduğudur. Habermas da liberal demokrasinin krizinden yola çıkarak oluşturduğu kuramında üstü örtük olarak aynı oryantalist tezleri farklı bir bakış açısıyla tekrar eder. Batı dışı toplumların batının geçirdiği evreleri geçirmesini bir kural olarak belirleyip tüm medeniyetlerin aynı güzergâhtan geçerek refaha ve mutluluğa ermesini bekleyen bir yaklaşım üzerinden tüm dünyaya kurtuluş reçetesini Doğudan hazırlamak olsa olsa kendini, tarihini istikametini bilmeyenlerin işi olmalıdır.

Sonuç

Toparlayacak olursak geleceğin inşasında toplumu, devleti, iktidar ilişkilerini belirleyici bir siyaset anlayışı geçmişte var olduğu gibi bugün de fikir dünyasında vardır. Geçmişte klasik teoriler olarak bildiklerimiz yukarıda da anlatılmaya çalışıldığı üzere toplumu kurucu bilgisi pratikten, kapitalizmin yarattığı insan modelinden hareket etmiştir. Bu, onun teorik dönüştürücülüğünü tartışmaya açar. Diğer taraftan teorik inşasının merkezine çıkarı peşinde koşan insanı koyan bir modelle geleceğimizi inşa etmenin anlamsızlığı ortaya çıkmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında teorik yaklaşımın canlanması ile gündeme gelen liberal yaklaşımlar aynı ruha sahip teorik yaklaşımlardır. Çıkarı peşinde koşan insan modelinden yola çıkarak dönüştürücü bir misyon üstlenmek bizi bu insan tipi ve toplumunu yaygınlaştırmaktan öte bir yere taşımayacaktır. Diğer taraftan liberal sistemin krizinden yola çıkarak geliştirilen Marksist teorik yaklaşımın içerdiği oryantalist tez istikametini bilemeyenlerin görmeyecekleri, görmek istemeyecekleri imalar içerir. Tüm bu tartışmalar ışığında insanı, toplumu, devleti kurucu dönüştürücü bir teorinin ancak milletimizin tarih sahnesinde ilerleyişindeki istikametinin bilincine sahip, kendi değer dünyamıza ait

bir insan ve tarih kavrayışıyla barışık bir zemine dayalı olması gerektiği, hayatı anlama ve ona yön vermede Anadolu'yu merkeze alan teorik siyaset anlayışıyla hareket etmenin gerekli olduğu unutulmamalıdır.

Kaynakça

Barry P. N. (2003). Modern siyaset teorisi. Liberte Yayınları.

Giddens A. (1997). Jürgen Habermas", (Çev: Ahmet Demirhan). Çağdaş Temel Kuramlar. Vadi Yayınları. 156-191.

Heywood A. (2000). Siyaset teorisine giriş, (Çev: H. M. Köse). Küre Yayınları.

Köker L. (1998). İki farklı siyaset. Vadi Yayınları.

Skinner, Q. (1997). "Teorinin dönüşü" (Çev: Ahmet Demirhan). Çağdaş Temel Kuramlar. Vadi Yayınları. 9-33.

Said E. (1998). Oryantalizm. İrfan Yayıncılık.

Saybaşılı K. (1999). Siyaset biliminde temel yaklaşımlar. Doruk Yayınları.

Sunar İ. (1999). Düşün ve Toplum. Doruk Yayınları.